

> DÜBAM
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

GÖÇ HİKAYELERİ

DÜBAM

GÖÇ HİKAYELERİ

Genel Yayın Yönetmeni
Akif Emre

Yayın Koordinatörü
Hazinadar Hasan Hız

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net/dubam

dübam

(SUNUŞ)

Arap Baharı olarak nitelendirilen halk hareketlerinden sonra yaşanan iç savaşlar, İkinci Dünya Savaşı sonrası en büyük mülteci krizini ortaya çıkardı. Milyonlarca insan özellikle Suriye'den çevre ülkelere iç savaş dolayısıyla iltica etti. 2015 yılı itibariyle de bu göçün Avrupa'ya doğru yoğunlaşması, konuyu uluslararası medyanın en üst gündem maddeleri arasına taşıdı.

Her mültecinin hayatta kalabilme mücadelesi, bir daha zihinlerden hiç silinmeyecek hikayeleri de beraberinde getiriyor. Elinizdeki bu dosya bireysel olarak mültecilerin hikayelerini ele almakla beraber, mültecilerin gittikleri ülkede yaşadığı sorunların boyutunu da göstermeyi hedefliyor.

dübam

Değişen Bölge, Değişen Hayatlar: Göç Hikayeleri - I

Dania Amroosh kedili bir t-shirt, küçük kalp şeklinde küpeler giymiş ve saçlarını iki yandan toplamış. Burun köprüsündeki ve çenesindeki boylu boyunca yara izi dışında, o da 7 yaşındaki sıradan bir çocuk gibi gözüküyor.

Türkiye’de Kilis Devlet Hastanesi’nin üçüncü katında battaniyesinin altında çok daha kötüsü var. Karnında kafes şeklinde dikişlerle kapatılmış sızıntısı olan bir yara. Alçılar sonunda kırılan sağ bacağı ve sağ elinden çıkarılmış ancak parmakları hala siyah ve mavi ve güçlkle yürüyor. Bedeninin aşağısı şarapnel izleriyle kaplı.

Beş ay önce, bir bomba gökyüzünden düştüğünde, Dania ve ailesi buranın yaklaşık 60 mil güneyindeki Halep’te bulunan evlerinde oturuyorlardı. Anneanesi, teyzesi, dayısı ve iki kuzeni orada öldü. Diğer bir kuzeni bacaklarını kaybetti. Dania korkunç bir şekilde yaralanmıştı.

Babası Muhammed Amroosh Suriye Başkanı Beşar Esad’ın ordusunun kendilerine yaptıklarından sonra geri gidemeyeceklerini söylüyor. Dania hastaneden çıkmaya hazır olduğunda ailesi ülkeye sığınan yaklaşık 700 bin diğer Suriyeliye katılarak Türkiye’de kalacak.

“Artık burası bizim evimiz” diyor babası.

İkinci Dünya Savaşından sonra yaşanan en büyük zorunlu göçlerden biri şu anda Orta Doğu’yu değiştiriyor.

Birleşmiş Milletler ve mültecilerin sığındığı ülkeler yaklaşık 2.3 milyon ve

2.8 milyon arasında Suriyelinin evlerinden kaçtığını söylüyor. Birleşmiş Milletler, üç yıldır süregelen ve görünüşte bitecek gibi gözükmeyen bu çatışmada, sayının her gün 3 bin kişi arttığını söylüyor.

125 bin kişinin öldürüldüğü ve on binlerce kişinin sakat kaldığı tahmin edilen Suriye iç savaşının bilançosu artmaya devam ediyor. Mültecilerin kitleler halinde komşu ülkelere sığınması, özellikle de Lübnan, Ürdün ve Türkiye'ye, kırılgan ekonomileri felce uğrattıyor ve bölgedeki hassas siyasi ve dini dengelere zarar veriyor.

Yeni Zelanda eski Başbakanı ve şu anda BM Kalkınma Programı Başkanı olarak zamanının çoğunu bölgede geçiren Helen Clark "Bu yerler asla aynı olmayacak" dedi. "Bu insanların çoğu asla evlerine dönmeyecekler".

BM yetkilileri Lübnan'da yaşayan insanların üçte birinin ya da daha fazlasının yakında Suriyeli mülteciler olacağını tahmin ediyor. - ülkede 1.6 milyon mülteci var ve savaş öncesi nüfus 4.4 milyondan oluşuyor- veya Clark'ın söylediği gibi "bu durum Meksika'daki nüfusun tamamının ABD'ye sığınmasına eşdeğer".

Birçok insan muhtaç komşularına kapılarını açarken, ev, iş ve hükümet hizmetleri için rekabet kızgınlık oluşturuyor ve düzenli olarak protestolara dönüşüyor.

Nüfustaki artışla başa çıkmaya çalışan ev sahibi ülkeler okul, hastane, su ve kanalizasyon sistemleri, elektrik santralleri, yollar ve konut inşa etmek için milyonlar harcıyorlar.

Mülteci kampları yerel hükümetleri, okulları, hastaneleri, camileri, süpermarketleri ve internet cafeleriyle gitgide daha çok kalıcı şehirlere benziyor.

Kamplarda binlerce çocuğun doğumuyla yeni bir nesil yetişiyor. Arapça konuşan Suriyeli çocuklar sürgünde bir hayata hazırlanmak için okulda Türkçe öğreniyorlar.

Ürdün'ün 120 bin kişilik Zaatarı mülteci kampı aniden ülkenin en büyük dördüncü şehri haline geldi. Çölün derinliklerinde inşa halinde olan yeni bir kampın daha da büyük olması bekleniyor. Çadırlar ve karavanların yerine, krizin yıllarca süreceğinin bir kabulü olarak çelik çerçeveli binaları var.

Mültecilerin dörtte üçünden fazlası apartman daireleri ya da garaj alanları kiralarak, terkedilmiş binalarda sığınak bularak veya boş arazilerde ev inşa ederek kampların dışında yaşıyor. Sadece bir gece içerisinde birçok kasabanın nüfusu iki ya da üç katına çıkmış durumda.

Kaçanların çoğunluğu yokluk içinde olanlar olsa da, ciddi sayıda Suriyeli profesyonel ve iş adamı da ülkeyi terk ettiler. Onlar Beyrut, Amman ve İstanbul'da lüks gayrimenkuller kiralyor, satın alıyor, hatta inşa ediyorlar.

Artan talep bölgedeki kiralaları artmasına sebep olurken, birçok durumda da yerel insanları evlerinden çıkmaya zorluyor. Bazı Ürdünlü aileler Suriyeli mülteciler için yapılan BM çadırlarında yaşıyorlar. Son yıllarda bölgede bugünlerde yaşanan en kötü kış fırtınası da var olan sefaletle eklendi. Derme çatma barınakları, ısınma imkânından yoksun ve az sayıda kalın giysileri olan mülteciler şimdi dondurucu yağmur ve karla başa çıkmaya çalışıyor.

Sınır aşırı ticaret mahvolmuş durumda. Mallarını Suriye'ye veya Suriye üzerinden Suudi Arabistan ve diğer büyük pazarlara gönderen çiftçiler büyük kayıplara uğradı. Beyrut'un sosyetik caddelerinde birçok Suriyeli dilendiği Lübnan ve Ürdün'de turizm düşüştü.

Yakın zamanda yayımlanan bir Dünya Bankası raporuna göre 2012 ve 2014 yılları arasında, Suriye krizi Lübnan'ın gayri milli hasılasındaki yıllık yüzde 2.9'luk büyümeyi engelleyerek ekonomik faaliyetlerde milyonlara mal olacak. Rapor, iş için rekabetin maaşların azalmasına ve Lübnanlı işçiler arasında işsizliğin ikiye katlanarak yüzde 20'den fazla olabileceğini belirtiyor. Raporun sonucuna göre tüm bu faktörler, varolan 1 milyona ek olarak en az 170 bin Lübnanlıyı daha yoksulluğa itebilir.

Türk hükümeti mültecilerin bakımı için 2.5 milyar dolardan daha fazla para harcadı. Suriyeli hastalar şu anda bir çok hastane ve klinikte çoğunlukta. Okullar günde iki ya da üç mesai çalışma yaparak Suriyeli nesillerin eğitimsiz kalmasını engellemeye çalışıyor.

Tüm bölgede elektrik, kanalizasyon, çöplerin toplanması gibi hizmetler kopma noktasına gelmiş durumda. Ürdün'de su az bulunuyor ve yenilenebilir su oranı diğer ülkelerden daha az, zaten endişe verici oranda olan aşırı yüklenmiş akiferleri yüz binlerce yeni insan tüketiyor.

Ürdünlü yetkililer gelecek aylarda elektrik santralleri, atık su arıtma tesisleri, hastaneler ve 120 okulun inşası da dahil olmak üzere yaklaşık 600 bin mülteciye ev sağlamaya devam etmenin yaklaşık 1.7 milyar dolara mal olacağını söylüyor. Bu geçen seneki milli bütçe'nin yüzde 18'ine tekabül ediyor. Ürdünlü yetkililer mültecilere yapılan harcamaların gelecek yıl 3.2 milyar dolar artacağını söylüyor.

Suriye Savaşı'ndan önce Kilis 80 bin kişinin yaşadığı Suriye sınırında uzak bir yerdi. Şu andaki nüfusu en az 130 bin kişiden oluşuyor.

Somon rengi duvarları olan sevimli Kilis Devlet Hastanesinde bu yıl cerrahlar en az 11 bin Suriyeliye durmadan çalışan beş odada ameliyat yaptılar. Yaralanmaların çoğu bomba ve kurşun kaynaklı.

530'dan fazla mülteci bu yıl hastanede hayatını kaybetti ve bin 500'den fazla Suriyeli bebek doğdu. Doktorlar ayağına kurşun saplanmış anne karnındaki bir bebeği gösteren resim dahil olmak üzere tedavi ettikleri garip yaraların fotoğraflarını saklıyor.

Hastanedeki cerrahlar Dania Amroosh'un hayatını kurtardı.

Babası onu sakatlayan kazadan sağ kurtuldu ve hemen ailesini kurtarmak için enkazı kazmaya başladı. Çoğunlukla ölü bedenler buldu.

O gecenin detaylarını parça parça hatırlamaya başladı: Dania Halep'te bir hastanedeydi. Karnı yüzülmüştü. Kızının bağırsakları.

Doktorlar ona hemen Türkiye'ye gitmesini söylediler. Kilis Devlet Hastanesi sınırın diğer tarafında bir saat uzaklıktaydı. Dania için en iyi şans buydu. Babası onu bir ambulansla götürdü. Annesine telefon açtı. Dania ameliyattaydı. Babası hala pijamalarlaydı.

“Onun yaşamasını beklemiyordum,” dedi Halep'te bir terzi olarak çalışan Amroosh. “Hala olanlara inanamıyorum. Bazen bunların olmayacağını düşünüyorum”.

Beş ay boyunca, koridordaki yerde uyudu bazen de dışarıda çimlerin üzerinde. 8 yaşındaki oğlu Mahmut yer bulabildiği yerlerde uyuyor.

Onların hiç parası yok. Hastane kendilerine yemek veriyor. Onların tek mal varlığı küçük ekoseli bir çantaya sığdırdıkları bir kaç parça elbiseden ibaret.

Dania'nın annesi, Ghada Amrooshher gece kızının hastane yatağının yanındaki koltukta uyuyordu. Ama kendisi bunu önemsemiyor.

“Olanlardan sonra artık hiç bir şey zor değil”.

*

*

*

Savaştan önce Lübnan'ın nüfusunun yaklaşık yüzde 60'ı Müslümandı ve Sünniler ve Şiiiler yaklaşık aynı orandaydı. Mülteci akını bu hassas dengeyi altüst olmakla tehdit ediyor.

Lübnan'daki yaklaşık bir milyon Suriyeli mültecinin çoğu Sünni. Bu mezhepsel gerilimlerin her zaman yüksek olduğu bir ülkede Sunnilerin sayısını neredeyse ikiye katlıyor.

İran'ın desteklediği güçlü Şii milisi Hizbullah zaten Esad'ın ordusuyla birlikte savaşıyor. Bir çok Lübnanlı Lübnan'a Esad'dan nefret eden ciddi bir Sünni nüfusun gelişini potansiyel bir felaket olarak görüyor. Suriye kriziyle derinleşen mezhepsel ayrılıklara bir işaret olarak intihar bombacıları 19 Kasım'da Beyrut İran Büyükelçiliği yerleşkesinde 25 kişiyi öldürdü.

Lübnanlı yetkililer son seferinde olanlardan korktukları için resmi mülteci kampları oluşturmamayı tercih etti.

Lübnan, 1948'de İsrail'in kurulması ve o yılın Arap-İsrail savaşıyla yerlerinden edilen Filistinliler için kamplar oluşturdu. Bugüne dek yaklaşık 300 bin Filistinli çadırdan oluşan kamp yerleriyken kalıcı kasabalara dönüşen bir düzine mülteci kampında yaşıyor.

“Bu bizi ölümüne korkutuyor” dedi Antoine Chedid, Lübnan'ın ABD büyükelçisi. “Filistinliler 1948'de geldiklerinde biz onların sadece bir kaç hafta kalacağını düşünüyorduk”.

Çok sayıda mülteci hakkında artan kızgınlık bölgede protestolara ve sıklıkla şiddete sebep oluyor. Bu ayın başlarında Lübnan'da, mülteciler Bekaa Vadisindeki köylülerin 400 kişinin yaşadığı gayri resmi bir kamp alanına saldırıldığını, çadırları ateşe vererek derme çatma yapıları alaşağı ettiğini söyledi.

Belki de savaşın bezginliğiyle, belki Suriye içerisindeki savaşan tarafların karmaşıklığının getirdiği şaşkınlık ve şüpheyle, dünya Suriyeli mültecilere yardım etmekte diğer korkunç olaylarda olduğundan daha yavaş davrandı. Birleşmiş Milletler, tarihindeki en büyük çağrıyla 5 milyar dolar istedi- bunun 3 milyarı mülteciler ve kalan 2 milyarı Suriye içerisinde insani yardım içindi. Bunun yaklaşık yüzde 62'si toplandı. A.B.D hükümeti insani yardım için 1.4 milyar dolar temin etti.

Özel gruplar bağış toplamamanın zor olduğunu söyledi. Save the Children (Çocukları Kurtarın) geçtiğimiz üç yıl içerisinde Suriyeli mülteciler için 1.6 milyar dolarlık kişisel yardım topladı. Yakın zamanda Filipin’de yaşanan tayfunun ilk iki haftasında grup 6 milyar dolar toplamıştı. 2010’daki Haiti depreminden sonra ise altı ayda 26 milyar dolar toplamıştı.

“Bu sempati uyandıran ani bir doğal afete benzemeyen karışık ve uzun süreli bir kriz, bu sebeple halkın ilgisini yakalamak ve tutmak zor”, dedi Save the Children yöneticisi Michael Klosson. “Kimin ‘iyi adamlar’ olduğuna dair net bir durum yok. Orta Doğu’da yaşanan bir başka çatışmanın göz ardı edilmesi kolay gibi gözüküyor”.

Yardım yetkilileri kriz derinleştiği için endişeleniyorlar.

Birleşmiş Milletler 6.5 milyon Suriyelinin evlerinden çıkmaya zorlandığını ve Suriye’nin içerisinde çoğunlukla akrabalarının yanında kırsal kasabalarda saklandığını belirtiyor. Yaklaşık 3 milyonun gıdaya, ilaca ve diğer yardımlara ihtiyacı var. Yaklaşık 9.3 milyon insan, bu Suriye’nin 22 milyonluk savaş öncesi nüfusunun yarısına yakın bir oran, zaten evsiz ve korumasız durumda.

Ürdün’deki B.M mülteci ajansı başkanı Andrew Harper, ülke içi 400 bin Suriyeli mültecinin Ürdün sınırınının 36 mil içerisinde yaşadığını ve bunun herhangi bir zamanda yeni bir mülteci dalgasına dönüşebileceğini söylüyor.

“Yanılmış olmak, Suriye’deki çatışmanın çözümlenmesi ve şu anda yerlerinden edilmiş kimselerin evlerine geri dönebilmesi için dua ediyorum,” diyor Harper. “Ancak samimiyetle bunun yakın zamanda olacağını düşünüyor musunuz?”

Bombalamanın beş ay ardından, Muhammed Amroosh’un gözleri hala biraz kamaşmış olarak görüyor. Zaman geçirmek için hastanenin koridorlarını arşınıyor. Bir terzi olan Amroosh siyah pantolon ve siyah mavi çizgili şık bir t-shirt giyiniyor. Tarzına yapılan bir iltifat sonrası hafifçe ve kısaca gülümsediği tek zaman oluyor.

O, Esad'ın attığı üç bombanın oradaki hayatının büyük bir kısmını yok etmesinin ardından Suriye'yi terk ettiğini söylüyor. Yaklaşık 18 ay önce, bir bomba ailesinin evini harap etti, bu sebeple anne babasının yanına taşındı. Geçen sene terzi dükkanı yıkıldı. Sonrasında Mayıs ayında Dania'yı sakatlayan saldırı oldu.

O ilk saldırılarla birlikte Halep'i terketmeyi düşündü.

“Ancak anne babam yaşlıydı ve kaçmayı reddettiler,” diyor kendisi. “Ben onları bırakamazdım ve sonuna kadar onlarla kaldım”.

O konuşurken, Dania yatağından çıkıyor ve yürümeye çalışıyor ancak ezilmiş sağ bacağına güçlükle ağırlığını verebildiği çok açık. En azından bir ameliyata daha ve aylarca fizik terapiye ihtiyaç duyacak. Evinde en çok neyi özlediği sorulduğunda minik sesiyle “Oyuncaklarım” diye cevap veriyor. Hatırası onu gülümsetiyor. Oyuncaklarını “Çocuklarım” diye anlatıyor.

“Onlardan çok vardı. Benim odamda yaşıyorlardı ve ben onları rafa diziyordum,” diye açıklıyor. “hiç bir zaman uyumuyorlar ya da bir şey yemiyorlardı, ama her zaman açlardı!”

Babası gözlerini ovuşturuyor ve küçük kızının kaybolan evleriyle alakalı konuşmasını dinliyor.

Koridora çıkıyor.

“Bedbaht bir gecede kendimizi burada bulduk” diyor. “Belki bir gün kendimizi tekrar şehrimize geri dönmüş buluruz”.

İkna olmuş gibi gözüküyor. Pencereleden hastane duvarlarının ötesinde uzanan boş kahverengi arazilere bakıyor. Bu yer ona ait değil.

Ancak burası artık onun yaşadığı yer.

Dünya Bülteni için çeviren: Elif Zaim

Kaynak: Washington Post

Yıkılan hayatlar yeni umutlar: Göç hikayeleri – II

Mouneer Kalthoum bodrum katındaki bir atölyede, Minnie Mouse’la süslenmiş yeşil bir kumaşın parçalarını dikerken dikiş makinesinin başında oturuyor. O ve diğer 20 Suriyeli mülteci tıkırdayan makinelerde metrelerce kumaşı her gün 11 saat boyunca dikiyor.

Beşar Esad hükümeti onun Halep’teki evini bombalayıp yok edene kadar, Kalthoum okullar ve hastaneler inşa eden bir müteahhitti. Onun 80 çalışanı vardı ve her yıl yaklaşık 60 bin dolar kazanıyordu.

Şimdilerde Kalthoum ayda 350 dolar kazanıyor ve o bunun 300 dolarını eşi ve dört çocuğuyla kız kardeşinin ailesiyle paylaştıkları- toplamda 11 kişiler- 3 odalı bir apartman dairesine veriyor.

Henüz 34 yaşında ama saçları beyazlarla dolu. “Böyle geçen iki yılın ardından daha yaşlı görüyorum”, diyor zayıf bir gülümsemeyle sigarasını çıkarırken.

Türkiye’de yaşayan yaklaşık 700 bin mülteci sınır boyunca kümelenmiş durumda. Ancak savaşla geçen iki yılın ardından, mülteciler giderek yayılıyorlar. Binlercesi sınırdan 700 mil uzaklıktaki İstanbul’un çeşitli yerlerinde ikamet ediyor.

Kathoum buraya Ocak'ta ulaştı. Şiddetli çatışmalar sebebiyle, o ve ailesi yaklaşık bir yıl önce Halep'teki evlerinden çıkmak zorunda kaldılar. Eşinin babasının yaşadığı küçük bir köye yerleştiler. Hükümet o köyü de yıl içerisinde bombalınca tekrar gitmek zorunda kaldılar.

Eşi sekiz aylık hamileydi, bu sebeple o ve üç çocuğu iyi bir hastanesi olan Suriye'nin Lazkiye şehrinde diğer akrabalarıyla kalmaya gittiler.

Kalthoum ailesine yeni bir hayat kurmak için onlardan önce Türkiye'ye gitti. Otostop çekerek sınıra kadar muhalif savaşçıların bulunduğu bir arabayla gitti, ve daha sonra 15 saatlik bir otobüs yolculuğuyla İstanbul'a ulaştı. Orada Suriyeliler için iş bulunduğunu söyleyen bir amcası var.

Cebinde yaklaşık 2 bin doları vardı, ancak parasının kalanı artık erişemediği banka hesabındaydı. O, çalıştığı projelere yaklaşık 40 bin dolar yatırdığını ancak şimdi hepsinin gitmiş olduğunu söylüyor.

“Her şeyi kaybettiğim doğru, ancak çok çalışarak bunu telafi edebirim”, diyor. “Ben buraya çocuklarımın geleceği için geldim. Daha önce sıfırdan başlamıştım, şimdi bunu yine yapabilirim”.

Muhammed Abboud ona bu şansı verdi.

Abboud, Kalthoum'un çalıştığı atölyenin ve aynı civarda düzinelerce Suriyelinin çalıştığı iki tane daha atölyenin sahibi olan zengin bir Suriyeli iş adamı için çalışıyor.

Abboud Kalthoum'un çalıştığı dükkanın ayda 10 bin parça kıyafet ürettiğini ve bunların Mısır, Irak, Tunus ve Fas'a ihraç edildiğini söylüyor. O, genellikle Türk işçilerin Suriyelilerin kazandıklarının iki katından daha fazla kazandığını söylüyor.

Bu durum Suriyelilerin Türklerin işlerini aldığına dair şikayetlere, ve Suriyelilerin sömürüldüğüne dair korkulara sebep oluyor. Abboud patronunun nadiren Suriyelilere yeni bir başlangıç sunmaya çalıştığını söylüyor.

Mouneer Kalthoum, eşi Sanaa Dadoa ve dört çocukları, kız kardeşi ve onun dört çocuğuyla küçük bir apartman dairesini paylaşıyor.

"Biz Türklere burada onların parasını almak için değil çalışmak için bulunduğumuzu göstermek istiyoruz", diyor Abboud. "Biz üreticiyiz, tüketici değil".

Atölye İstanbul'un arka sokaklarından birinde Suriyelilerle dolu bir mahallede. Çocuklar sokakta top oynarken arapça konuşuyorlar ve Suriyeli kadınlar ellerinde alışveriş torbalarıyla yürüyorlar.

Aşağıya doğru inen uzun bir merdivenin sonunda badanalı duvarları olan bodrum katını 14 dikiş makinesi dolduruyor. Yüksek tavanlarda uzun kablolarla bağlı floresan ışıklar asılı. Bir köşeye bazı işçilerin uyuduğu bir kaç koltuk atılmış.

Ortakdaki kocaman masa dikilmeye hazır pamuk ve yün kumaş öbekleriyle dolu. Kaset çalardan yüksek sesle Suriye pop müziği çalıyor ve bir kaç neşeli manzara resmi eğri bir şekilde duvarlara asılmış. Herkes sigara içeriyor.

Burada çalışan Suriyeli adamların çoğu üniversite mezunu ve Suriye'de başarılı işlere sahiplerdi. Kalthoum okulda elektrik mühendisliği okumuştur.

"Artık eski hayatım yok", diyor. "Geleceğim kayıp, ama ben çocuklarımın geleceği için endişeleniyorum. Onlar için hiç bir şey yapamadığımı hissediyorum, ve bu çok korkunç".

Dünya Bülteni için çeviren: Elif Zaim

Kaynak: Washington Post

Yeni bir refah fırsatı: Mülteciler Göç hikayeleri – III

Said Haşimi ter içinde kalmıştı. İki saat boyunca ofisin yanındaki depoyu düzenlemek için harcamış, metal dolapları bir araya getirmiş ve kutuları odanın içine ve dışına taşımıştı.

18 yaşındaki Afganistanlı genç, Münih'in tarihi şehir merkezinde bir ısıtma tesisatı şirketi olan Heizung-Obermeier'de sıhhi ve ısıtma tesisatçısı olmak için bir yıldır çıraklık eğitimi alıyor. İşin hiç sıkıcı olmadığını söylüyor. "İş arkadaşlarımı seviyorum ve genellikle inşaat alanlarında çalışıyorum."

Bugün olduğu yere gelebilmek için uzun süren bir yolculuktan geçmiş.

Haşimi dört çocuklu bir ailenin en büyük kardeşi. Babası Afganistan'daki savaş sırasında hayatını kaybetmiş. 15 yaşındayken kuzey Celalabad'dan kaçmış ve Münih'e doğru beş ay süren bir yolculuğa başlamış. Kabil'den Tahran'a uçmuş ve Almanya'ya gelmeden önce bazen otobüsle bazense yayan bir şekilde Türkiye'den, Yunanistan'a oradan da İtalya'ya geçmiş. Bazen bir grupla birlikte hareket ederken bazense tek başına sürdürmüş yolculuğunu. Ailesinden ayrı, 6 bin kilometre'den fazla yol katetmiş.

Münih'e vardktan sonra yerel bir gençlik sosyal hizmet kurumundan yardım almış. Başlarda bir yabancı olarak başına gelenlerin üstesinden gelmekte zorlanmış. "Hiç kimseyi anlayamıyordum," diyor Haşimi, şimdi ise oldukça akıcı bir şekilde Almanca konuşuyor. Orta öğretimden yüksek bir ortalamayla mezun olduktan sonra, kendisine verilen önemli fırsatı değerlendirerek Heizung-Obermeier'de staja başlamış. "Eğer isterse buradaki işini tamamlayıp, ustabaşı olabilir," diyor işletme sahibi Olaf Zimmermann.

“Tüm Ten Renklerine Açığız”

İki yıl önce Zimmermann kalifiye eleman bulmanın gitgide daha zorlaştığını fark etmiş. Aslında o zaman da zaten farklı ülkelerden eleman çalıştırmaktaymış. “Tüm Avrupa’dan çalışanlarımız vardı. Tüm ten renklerine açığız,” diyor Zimmermann. “Önemli olan iyi iş çıkarmak. Başka hiçbir şeyin önemi yok.”

Şu anda iki göçmen çalışanı olan Zimmermann Alman bürokrasisi nedeniyle bazı sorunlar yaşadığını söylüyor. Örneğin stajını bitirdiğinde Haşimi’nin Almanya’da kalmasına izin verilip verilmeyeceğini bilmiyor.

Haşimi her yıl Almanya’ya gelen, genellikle daha iyi bir hayat yaşamları, iyi bir eğitim almaları ve geleceğe daha iyi hazırlanmaları umuduyla aileleri tarafından gönderilen yüzlerce çocukta yalnızca bir tanesi. Tahmini rakamlara göre 2013’te 5 bin kadar çocuk varken, geçen yıl 10 bine yükseldi. Sığınmacı, göçmen ve mülteci gibi kavramlarla tanımlanan bu kişilerin sayıları gitgide artıyor. Alman hükümeti sığınmacı sayısının bu yıl 800 bine ulaşmasını bekliyor.

Yabancıların bu kitlesel akını toplumda büyük bir kargaşaya neden oluyor. Birçok yerel yetkili bunalmış ve göçmen hostelleri, geçici konutlar ve çadır kentler neredeyse tamamen dolmuş durumda. Sosyal refah sistemi ve hükümet bütçesinin ek masrafları milyarları buluyor.

Almanya için bir Umut Işığı mı?

Fakat bu akın aynı zamanda Almanya ekonomisi için bir fırsat da sağlıyor. Resmi işsizlik rakamı neredeyse 2.8 milyon olmasına rağmen, iş dünyası ivedilikle işçi arıyor. Ve iş bulan her göçmen ve mülteci hazine için daha az masraf anlamına geliyor. Alman ekonomisi hem Avrupa’dan gelecek hem de Alman iltica haklarına bağlı insanların ülkeye girmesiyle oluşacak göçe bağımlı durumda. Alman nüfusu azaldıkça, işletmeler birçok iş için eleman bulamıyor ve uzmanlaşmış işçi gitgide daha az bulunur halde geliyor. Bu eğilim gelecek yıllarda daha da artacak gibi görünüyor. Bu ülkenin gelecekteki refahını tehlikeye atacak bir gelişme.

Almanya 1960’lardan beri göç alan bir ülke. Ama hala modern göç yasaları konusunda eksiklikleri var. Fakat artık bu kalifiye işçilerin ülkeye yarar sağladığını fark etmiş durumda. Son aylarda sığınmacıların ve göçmenlerin emek piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırmak için yönetmelikleri ve yasal hükümleri düzeltmeye başladı.

Yine de Yakup Susani gibi kişiler ancak rastlantı sonucu iş bulabiliyorlar. Suriyeli göçmen Susani'nin Şam'da beş çalışanı olan 70 metre karelik bir kuaför dükkânı, bir arabası varmış ve sosyal statüsü yüksekmış.

Tüm varlığı ve eski yaşamı bir bombalı saldırıda elinden gitmiş. .

Susani Suriye iç savaşından kaçmış. beş aylık arayışı onu Lübnan, Türkiye, Yunanistan ve İtalya'ya sürüklemiş ve son olarak Dresden'e gelmiş. Babası ve iki erkek kardeşi Şam'da kalmış. Susani diğer kardeşlerinin başına ne geldiği hakkında konuşmak istemiyor.

Artan İşgücü Eksikliği

Bugün çalıştığı küçük kuaför salonunda yoğun bir Perşembe akşamı. Director's Cut adlı dükkan Dresden'in bu aralar çok meşhur olan semti, Neustadt'da bulunuyor. Uzun ve gür saçları ve sakalları, siyah kaşlarıyla bir adam, kuaför sandalyelerinden birinde oturuyor ve bir müşterinin saç diplerine özenle sarı boya sürüyor. Adam bu salonda bir aydan fazla zamandır çalışıyor ve son bir yıldır Almanya'da ikamet ediyor. "Burası ünlü bir salon," diyor Susani.

Yeni bir ev bularak Dresden'de çalışmaya başlamış. "Kimsenin beni işe alacağına inanmıyordum," diyor Susani. Ama 31 yaşındaki adamın şansı yüzüne gülüyor ve Suriye'den gelen başka bir kişi dükkan sahibi Christoph Steinigen'e Susani'den bahsediyor. Bir hafta süren görüşmelerden sonra Steinigen ona iş teklif ediyor. Susani şimdi, burada haftada 20 saat çalışıp, bir yandan da Almanca öğrenmek için gündüzleri dil okuluna gidiyor. Burada girdiği son testte, soruların yüzde 80'ini doğru cevaplamış. Steinigen "Gerçekten iyi kotarıyor," diyor. "Tek kusuru; saç kesimi biraz daha iyi olabilirdi."

Kuaförlük işi kalifiye işçi eksikliği olan tek endüstri değil. Almanya'da şu anda çalışma yaşında olan, teorik olarak çalışabilir olan, 46 milyon insan var. Göçleri çıkarırsak bu sayı 29 milyona düşüyor. emeklilik yaşı 70'e çıkarılmış olsa ve kadın ve erkek çalışma oranları eşit olsa bile, toplam iş gücü ancak 4.4 milyon kadar.

İş gücünün az olması, daha az insanın emekli aylığı ve sağlık sigortasının olması, daha az kişinin mal ve hizmetleri üretmesi ve tüketmesi, daha az kişinin vergi ödemesi ve böylelikle daha az kişinin okullar ve yol yapımı vs. için harcamaya başlaması anlamına geliyor.

Teknolojik gelişmelerin ve hayatın dijitalleşmesi göz önüne alındığında, gelecekteki iş gücü ihtiyaçlarını tahmin etmek oldukça zor. Ama yine de Bertelsmann Vakfı'nın bir çalışmasının sonuçlarına göre, ele aldıkları her senaryo gösteriyor ki, göçten kurtulmanın yolu pek mümkün değil. "Eğer net göç önemli derecede düşerse, toplumun yaşlanması, sosyal güvenlik sistemleri ve ulusal bütçe için zorlayıcı problemler çıkaracak," diyor Coburg Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi'nde çalışan ve Bertelsmann Vakfı için göçün sonuçlarını inceleyen Lutz Schneider.

Almanya'nın İş gücü Sorunu

AB içinde işçilerin özgür hareketine izin veren Avrupa iş gücü piyasası, Almanya'nın iş gücü ihtiyacını gidermesine tek başına yeterli değil. Şimdilik hala birçok göçmen Avrupa Birliği ülkelerinden geliyor ve son yıllarda, AB'nin doğuya doğru genişlemesi ve Güney Avrupa'daki ekonomik krizler nedeniyle bu kişilerin sayısı oldukça artmış durumda. Fakat bu durum sonsuza kadar sürecek değil.

Schneider, "Kriz yaşayan ülkeler ekonomilerini kurtarmaya çalıştıkça, AB ülkelerinden gelen göç orta seviyeye düşecek," diyor. Buna ek olarak, tüm Avrupa ülkeleri Almanya'nın nüfusunun azalması ve yaşlanmasından kaynaklanan iş gücü sorunundan muzdarip. Ekonomist Schneider 2050 yılından itibaren AB ülkelerinden gelen göçün ortalama rakamlarının 70 binlere düşeceğini ön görüyor. "İşte bu nedenle üçüncü dünya ülkelerinden, çalışmak için Almanya'ya göç eden, yani şu anda mülteci olarak Almanya'ya gelen kişilere gelecekte daha da bağımlı hale geleceğiz," diyor Schneider.

Almanya'nın yüksek eğitilmiş akademisyenlerden fazlasına ihtiyacı var. Daha minimal işlerde eğitilmiş kalifiye elemana ihtiyaç duyuyor. Son dört yılda yabancılar için resmi eğitim gerektirmeyen bir milyondan fazla iş oluşturuldu: hasta bakımı, restoranlar ve tarım için yardımcı elemanlar. Boş pozisyonların sayısı sürekli artıyor ve Temmuz ayında 600 bine yaklaştı.

Kalifiye elemanlık artık göçmen ve mültecilerden besleniyor. Christoph Karman ofis dışındayken meslek okullarını ziyaret ediyor ve genç göçmenlerden gelen bir çok soruyla karşılaşılıyor. Ne yapabilirim, diye soruyorlar. Hangi fırsatlara sahibim? Almanya'da eğitim meslek eğitimi sistemi nasıl işliyor?

Münih ve Yukarı Bavyera Ticaret ve Endüstri Odaları temsilcilerinden biri olarak Karmann, çeşitli eğitimler ile göçmen ve mültecileri şirketlere yerleştiriyor. Bavyera eğitimli el işi emeği girişiminin eğitimcilere ve işçilere ihtiyacı var. Bu bahar, ticaret odası Yukarı Bavyera için 7 bin adet işletmeden mültecileri işe almasını istedi. Buna karşılık bin 200 staj pozisyonu teklif etti.

Kalifiye eleman eksikliğiyle mücadele etmek için, şirketler ve ticaret dernekleri siyaset yapıcılarını en azından Almanya’da yaşayan göçmen ve mültecilerden daha iyi yararlanmaları konusunda ikna etmeye çalıştı. Bir ay sonra, ülkede, göçmenleri çalıştırma konusunda yasa koyuculara başvuran ilk büyük şirket Daimler’di.

Bu sığınmacıların iltica süreçleri devam ederken değerlendirebilecekleri zamanlarını çöpe atmak demekti,” diyor Ingo Kramer. Alman İşveren Dernekleri Konfederasyonu başkanı yasaların değişmesi gerektiğini söylüyor, böylelikle sığınmacılar ve mülteciler emek piyasasına girerek sınır dışı edilme tehlikesinden kurtulmuş oluyor.

“Erken Müdahale”

Federal İstihdam Dairesi’nin 2014’ün başlarında başlayan “Erken Müdahale” modeli projesi, göçmen ve mültecileri olabildiğince erken bir şekilde emek piyasasına entegre etmeyi tasarlıyor. Projenin amacı göçmenlerin işleri olabildiğince etkin bir şekilde icra edebilmeleri için hangi ilave ehliyetlerin, araçların ve kaynakların gerekli olduğunu belirlemek. 12 farklı bölgedeki yetenek avcılarını iyi eğitilmiş göçmenleri belirleyerek, onları bir işletmeye sokmak için çalışıyor.

Hannegret Deppe kuzeybatı Almanya’da Bielefeld’in yanında bulunan Detmold’taki iş bulma bürosundaki ofisinde oturuyor. Bugün iki mülteci müşterisiyle randevusu var. Branko Nastasic Sırbistanlı ve orada bir kafe işletiyor, aynı zamanda inşaat işçisi. (gizliliğini korumak için ismi editörler tarafından değiştirilmiştir)

Deppe Nastasic’i bir bilgisayar programı ile adım adım gözden geçiriyor. Alçı panel döşemeyi biliyor ama pencere koymayı ya da elektrik işlerini bilmiyor. Deppe programı müşterileri için doğru işvereni bulmak için kullanıyor. Aynı zamanda mültecilere ve göçmenlere işe başvuru süreçlerinde de yardımcı oluyor. Potansiyel iş verenlere başvuru mektubu yazmalarına ve öz geçmiş oluşturmalarına yardım ediyor.

Ofis duvarında, çok sayıda farklı dilde yazılmış “hoş geldin” kelimesi yazılmış bir poster asılı. Yanında ise, “Sakin ol ve rahatça göç” yazıyor. Deppe 16 yaşında Amnesty International’da gönüllülük yapmaya başlamış. 41 yaşında ise hukuk okuluna giderek, mülteci yasası ve yabancı hakları konusuyla ilgilenen bir hukuk firmasında çalışmaya başlamış.

Mültecileri İşlerle Eşleştirmek

Deppe, Mart ayının başından beri mülteciler ve göçmenleri şirketlerle eşleştirmeye çalışıyor. Bir sığınmacı ofisine ilk geldiğinde öncelikle bazı temel bilgileri topluyor: kendi ülkesinde hangi okula gitti ve ne eğitimi aldı, ve hayalindeki iş ne. Ondan yardım almak için gelen kişiler Almanlara kıyasla genellikle lineer bir kariyere sahip olmuyor.

Şu anda 50 kadar mülteciye yardım ediyor. Bu kişiler çoğunlukla Suriye, Irak ve Lübnan’dan göç etmiş. Birçoğunu bir işe yerleştirmiş: Lübnan’dan gelen bir aşçı, Moğolistan’dan gelen iki döşemeci ve Makedonya’dan gelen bir göz teknisyeni.

Almanca bilgilerinin eksikliği göçmen ve mülteciler için emek piyasasındaki en büyük engel. Fakat hükümet destekli bir entegrasyon kursunda Almanca öğrenmek için genellikle oturma izni almaları gerekiyor. Sığınmacı ve mültecilerin bir iş merkezine danışma ve emek piyasasında yer alma hakları var fakat entegrasyon kurslarına katılmalarına izin yok. Bu da iş merkezlerinin bu kişileri kolay bir şekilde iş piyasasına yerleştirmelerini engelliyor. Ve böylece bir kısır döngü ortaya çıkıyor.

Göçler şu anda Almanya’nın Göç Yasası altında düzenleniyor. Hukuk derecesi almamış olan Almanlar bile bireysel hakları ve yasaları anlamakta sıkıntı yaşıyor, yabancılar için ise neredeyse imkansız.

Federal İstihdam Bürosu’nun “Sığınmacı ve Mülteciler için Yardım Konusuna Genel Bakış” çalışması, mülteciler için, bir Excel tablosunda 17 farklı “oturma izni”, “oturma ruhsatı” ve “tahammül” listeliyor. Her birinde ne zaman çalışmasına izin verileceğine, hangi yardım kurslarına katılabileceklerine, hangi koşullar altında öğrenci kredilerine, çocuk ödeneklerine ve ebeveyn ödeneklerine başvurabileceklerine ve Almanya’da yaşayabilmek için ne kadar ay veya yıl gerektiğine dair farklı düzenlemeler var. Bununla beraber, mülteci ve göçmenler istihdam büroları ve iş merkezleri arasında mekik dokuyorlar.

Bunların hepsi, hem hükümet, hem işveren hem de göçmen ve mülteciler için zaman, para ve sabır anlamına geliyor.

“Çok Yetenekli”

Leyla Mogadam iltica başvurusunu Ekim 2013’de tamamlamış ama Almanca dil kursuna gidebilmek için dokuz ay boyunca beklemek zorunda kalmış. Şimdi ekmek somunları, küçük çikolatalar ve keklerin önünde duruyor. İran’dan gelen Leyla, işbaşı yaptığı saat 13.00’den beri yoğuruyor, fırınıyor ve süslüyor. Çalıştığı The Wipler Bakery adındaki fırın, saat 06.00’da açılıyor.

Mogadam çalışabilmek ve ailesini geçindirebilmek için Dresden’den 30 dakika uzaklıktaki bu fırında çalışıyor.

Memleketi İran’da siyaset bilimi okumuş. Ayrıca Tahran’da bir dükkanı varmış. Dini nedenlerle ülkesini terk etmeden önce bu dükkanda hediye paketleri yapıp satıyormuş. Almanya’da yeni bir yaşam kurmak için yaptığı yolculuk ona 8 bin euroya mal olmuş. Vizesini ve Batı Almanya’daki Dortmund’a biletini almış.

Yetkililer onu burada bir göçmen hostelinden diğerine göndermişler; Unna’ya, Burbach’a, Chemnitz’e ve Kamenz’e... Hala bunun nedenini bilmiyor.

Bu yılın başından beri fırının yukarısında, diğer stajyerlerle birlikte bir apartta yaşıyor. Dört odalı apartta banyo ve mutfak ortak. Geçtiğimiz Kasım ayında Almanca kursunu tamamladığında Wipple Bakery’de staja başlamış. 33 yaşındaki Mogadam bir ayda stajını tamamlamış.

Oturma izni olmasa ve çok iyi Almanca konuşmasa da fırın sahibi Michael Wippler ona pasta şefliği stajı teklif etmiş. “Çok yetenekli,” diyor Wippler. İşletme sahibi entegrasyon için en iyi yolun çalışmak olduğuna inanıyor. “Leyla dil öğreniyor ve topluma entegre oluyor, işletme ise kalifiye bir eleman kazanmış oluyor.”

Wippler, mesleklerin değerini bilen insanları bulmanın gitgide zorlaştığını söylüyor. Mogadam’ın işini gerçekten sevdiğini belirtiyor. Bu nedenle yetkililerden gelecek kararları görmek istiyor “çünkü bu diğer işletmelerin de göçmenleri istihdam etmelerini sağlayacak.”

Mogadam şanslı olduğunun farkında. Birkaç damla gözyaşı dökerek, “Diğer göçmenler dört ya da beş yıllarını iş aramakla geçiriyor ve hiçbir zaman iş bulamıyor,” diyor. Wippler ona bir peçete uzatıyor ve babacan bir tavırla sırtını okşuyor. Mogadam en büyük dileğinin sonsuza kadar Almanya’da yaşamak olduğunu söylüyor. Fakat 6 aydır sadece “tahammül” statüsünde; bu önündeki altı ay bo-

yunca sınır dışı edilemeyeceği anlamına geliyor. Duruşması için 20 ay beklemiş ve şimdi Temmuz'da çıkacak kararı bekliyor.

Fakat Mogadam gelecekte ne olacağı konusunda sadece beklemek istemiyor. Bu nedenle her gün işten sonra Almanca kursuna gidiyor ve zaten az olan maaşıyla bu kursun ücretini ödüyor. Bir gün Dresten'de kendi küçük kafesini açmak istiyor. Ve İran'a sadece çok yaşlandığında dönmek istiyor, "böylece orada ölebilirim."

Hükümet Dresten'deki Leyla Mogadam, kuaför Yakup Susani ve Münih'teki stajyer Said Haşimi gibi kişileri ya da güvenli bir sığınak olarak Almanya'yı seçmiş olan, pek çoğu, en azından geçici olarak, Alman vatandaşı olmak isteyen birçok yabancıyı farkında değil. Sadece bu kişilerin ortalama yaşının Almanlardan daha genç olduğunu ve göçmen nüfusun zaten ülkede yaşadığını biliyor. 2014'te ilticaya başvuran kişilerin yüzde 32'si 18 yaşın altında ve yarısı ise 18 ila 35 yaş arasındaydı. Almanya'ya kadınlardan çok erkekler geliyor, özellikle Suriye gibi savaş veya siyasi zulüm koşulları altında olan ülkelerden. 2014'de başvuran kişilerin yalnızca 3'te biri kadındı.

Kutuplaşma

Fakat burası, hükümetin mültecilerin durumunu idrak etmesinin zayıflamaya başladığı yer. "Henüz sığınmacı ve mültecilerin kalifikasyon yapısını temsil eden bir çalışma yapılmadı," diyor Nuremberg İstihdam Araştırmaları Enstitüsü'nden Herbert Brücker. Kendisi mevcut verileri analiz ediyor. Sığınmacı ve mültecilerin kalifikasyon yapısı oldukça değişken. Yaklaşık beşte birinin üniversite derecesi var fakat aynı zamanda yüzde 50-60'ının profesyonel bir eğitimi yok. "İki uç arasında neredeyse uçurum var," diyor Brücker. "iltica yasası altında gerçekleşen göç, Almanya'ya gelen kişilerin ailelerinin de katılmasıyla, kutuplaşmaya neden oluyor. Asıl sorun Alman iş gücü piyasasının kalifiye eleman eksikliği çekmesidir.

Federal İstihdam Bürosu, son dört yıldır, insanlar için dışarıdan Avrupa'ya iş gücü göçünün önünü açmayı amaçlayan bir "pozitif listesi"ni sürdürüyor. Bu liste, iş başvurusu eksikliği yaşanan, aydınlatma teknisyenlerinden buzdolabı tamirciliğine ve onkoloji hemşireliğine kadar 77 meslek içinde 20'den fazla meslek grubunu içeriyor.

Diğer emek piyasası iktisatçıları gibi, Brücker de, Balkanların batısındaki iş gücü göçünün daha yoğun olması gerektiğini savunuyor. Bu, mesleki eğitimlerini tamamlayan kişilere ikamet hakkını ve asgari ücretli bir iş garantisini mümkün

kılabilir. Brücker “Bu bölgedeki Almanca bilgisi ortalaması muhtemelen diğer ülkelere kıyasla daha yüksek.”

Göçmen ve mültecilerin durumunu geliştirmek ve aynı zamanda emek piyasasındaki baskıları azaltmak için hala yapacak şeyler var. Zaten Almanya’da ikamet etmekte olan kişiler iltica sürecinden muaf olabilir ve eğer iş garantisi varsa oturma izni verilebilir. Entegrasyonu hızlandırmak için, Almanya’da kalmaya devam edecek kişiler, ülkeye gelir gelmez entegrasyon kurslarına gitmek mecbur edilebilir. Bunların yanında, mesleki becerileri, iş yerleştirmelerini ve eğitimini kolaylaştırabilmek için başka düzenlemeler de yapılabilir.

“Bir Hayalim Var”

İş gücü göçünü teşvik etmek ve yoğun bir hale getirmek bugünkü mülteci sorununu tamamen çözmeyecek. Fakat bir rahatlama sağlayabilir. Tüm bunların ötesinde, Almanya için kaçınılmaz olan iş gücü göçü geleceğe yönelik, kontrollü göç için en önemli konulardan biri.

Altı ay öncesine kadar Said Haşimi’nin Münih’teki yetkililere altı ayda bir rapor vererek, başvuruda bulunması, sonra beklemesi, ve sonra yeniden başvuruda bulunması gerekiyordu.

Afganistan’dan gelen stajyerin artık geçici olarak, üç yıl için, Almanya’da kalmasına izin veriliyor. Üç yıl sonra ne olacağını bilmiyor, ama Münih’te kalmaya devam etmek istiyor.

Haşimi’nin, bu dileğinin diğer mültecilere kıyasla daha çabuk gerçekleşmesini sağlayacak bir yeteneği var. O bir kick boksçu ve bu yıl Almanya’da ikinci kez şampiyonluk elde etti. Fakat pasaportu olmadığı için uluslararası müsabakalara katılamıyor. Bu sorunu çözmek için gittiği kick boks kulübü ona destek olmak istiyor.

15 yaşında Afganistan’dan Münih’e yolculuk eden Haşimi, Avrupa Şampiyonası’nda Almanya ulusal takımı için yarışmak istiyor.

Çok tanıdık bir cümle kuruyor: “Benim bir hayalim var.”

Dünya Bülteni için çeviren: Cansu Gürkan

Kaynak: Der Spiegel

> DÜBAM DUNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

GÖÇ HİKAYELERİ

> 2015 EKİM
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net/dubam

